

FEJKLAND 9. - TYPICKÉ PŘÍKLADY NEKRITICKÉHO MYŠLENÍ.

Tento nový text jsem dal na můj web, stáhněte si to zde:

<http://hurontaria.baf.cz/FEJKLAND/fejklant9.pdf>

Všechny články seriálů FAKE NEWS a FEJKLAND najdete ke stažení na

<http://hurontaria.baf.cz/FAKE/fake.htm>

Jak už jsem napsal minule, kritické myšlení je vlastně to opravdové myšlení, nekritické myšlení je jen opakování myšlenek někoho jiného, aniž by si člověk rozebral, "co tím chtěl vlastně básník říci" . Prostě jen a jen by opakoval to, co někde četl nebo slyšel, , aniž by o tom hlouběji přemýšlel. A to prosím platí nezávisle na tom, zda je to citované dobré či špatné - zde neplatí, že "opakování je matka moudrosti" :-). Přebírat něco bez rozboru je jen takový alibismus ("Franta to řekl a já mu věřím").

Proč? Protože i ti proslavenci se mohou mýlit. Teprve když sami usoudíme, zda citát v sobě má či nemá určitou pravdu, začínáme kriticky myslet. Kde tedy začíná a končí nekritické myšlení? Uvedu zde několik zásad, které lidé znali už i ve středověku, ale na které se časem zapomnělo. Nejvíc za to mohou asi politici. . .

-----

1) TEN, KDO NĚCO PROHLAŠUJE, je povinen k tomu dodat důkazy, ne jeho oponent, jak se nám často snaží namluvit. Pokud to autor na vyzvání spolehlivě nedokáže, je jeho prohlášení jen "plácání do větru", můžete ho poslat k šípku. Ovšem pokud jeho oponent začne tvrdit něco jiného, pak také i on k tomu svému musí dodat důkazy. Místo okamžité opozice raději požadujeme důkaz a pak budeme mít jistě dost důvodů, jak ho setřít (viz v dalším seriálu: "Logické fallacy neboli chyby", teprve přijde) . Kritické myšlení jednoduše vyžaduje, aby si také každý, než s něčím přijde, předem srovnal pro to důvody či důkazy, případně hledal i námitky, které mohou čtenáři sami vznést.

Často v TV i jinde slyšíme autora, jak říká odpůrci: "Dokažte mi, že nemám pravdu!". To je ovšem jen demagogie, on se jen

vyhýbá své povinnosti, je to nemrav. Navíc je to proti zásadám debaty: jinak by si každý mohl beztrestně plácát co chce. Jistě, může předvídat budoucnost, která se zatím nedokáže, dokud se nestane, ale pak mu věřím jen asi jako kartářce, za víc to nestojí. Je totiž známo, že budoucnost moc nedá ani na logické argumenty a dělá si svoje :-).

2) KAŽDÉ TVRZENÍ MÁ MÍT TZV. SEKUNDÁRNÍ ZDROJE, to znamená, že je potřeba nejméně dva nezávislé zdroje, chceme-li se na něco odvolat, např. pomocí citátů (nemyslím ty z knih, ale odvolání se na zprávy, jiné tvrzení a podobně). Pokud je nemá, je ze hry ven - i když to může být pravda, je velká pravděpodobnost, že si to vymyslel nebo nekriticky opsal jen z jednoho zdroje a jinde to už nenašel, takže je možné, že ten zdroj lhal.

Jenže pozor, tyto zdroje musí být navzájem nezávislé jeden na druhém, nesmí být společně okopírované zase odjinud, kde je to zase odjinud atd. kde se první zdroj už většinou ani nenajde atd. V dnešní době komunikační revoluce se zprávy šíří rychlostí zvuku a je ovšem těžké najít nějaký nezávislý zdroj. Tak například noviny a TV jen opakují zase jiné zdroje či zpravodajské informace, případně něco ještě "přibalí" samy od sebe. Tím se přesouvá hodnověrnost či nehodnověrnost na někoho jiného, kterého ani neznáme. No prosím denní zprávy většinou nelžou - na rozdíl od informačních článků - ale i ony často zatajují to, co se moc nehodí tomu, kdo je platí.

Komentátoři a podobní jsou jiní pašáci, ti sbírají i odhozené "obaly od čokolád". .

Takže bychom správně museli pořád hledat starší a starší výskyt daného tvrzení a to je práce nejen únavná, ale hlavně nevděčná: pokud nenajdeme nejstarší výskyt daného tvrzení, jak teda zjistíme, je-li to pravda nebo kachna? Jsme pak opravdu u poslední zdi?

Co nám pak zbývá - pokud to vůbec stojí za to, často ne - musíme posuzovat věrohodnost zdroje podle naší zkušenosti, to znamená jednu víru převedeme na jinou, více pravděpodobnou. Ale pozor, ale je to zase jenom víra, není to důkaz. To ovšem znamená, že si asi nikdy nebudeme absolutně

jisti? Nevím, ale je to lepší než nic a někdy se dokonce strefíme do pravdy, například u nových, dobrých nápadů . . .

3) NAŠE DISKUTOVÁNÍ MUSÍ BÝT NA ÚROVNI,, tj. zacházíme s autorem, jako kdybychom to byli my sami. Sprosté nadávání spíše ukazuje na plebejský původ nadávajícího. Rozhodně to nenaznačuje že je to "člověk z lidu", to by uráželo slušné lidi, kterých je ovšem většina. Sprosté výrazy a hrubosti také ukazují nedostatečné vzdělání a pochybný původ. Ostatně tam, kde chybí logika, nikomu nadávky nepomohou. Není dobré podceňovat posluchače, to je často hrubá chyba.

4) NEZAŘÍNEJME DISKUZI S ČLOVĚKEM, KTERÝ SE JEN SNAŽÍ VYVOLAT HADKU, Ne nadarmo se říká "nehádejte se s blázný, diváci by pak nepoznali, kdo je kdo". Sami se také vyvarujeme emocionálních vzrušení, protože to je jistá cesta, jak diskuzi prohrát. Po přílišném vzrušení většinou přichází unavený ústup, to když pochopíte, že druhému nešlo vůbec o diskuzi . . .

5) DISKUZE NENÍ ROZPRÁVKA, ALE V JISTÉM SMYSLU JE TO VLASTNĚ BOJ -- co si budeme namlouvat. V boji chceme vyhrát, ne si jen vyměňovat názory a rozejít se bez toho, aby jeden přesvědčivě vyhrál. Bojujeme ale čestně, protože podvody a podrazy se časem objeví ve své pravé podobě a vymazat pak už nejdou . . .

6) NEMŮŽEME-LI VYHRÁT, S KLIDEM Odstoupíme: příležitost se najde jindy. Je ovšem známo, že někteří lidé musí vyhrát za každou cenu - v tom případě vyhlásíme remízu a odstoupíme, jinak bychom jim dávali lacinou výhru tím, že bychom se jen zesměšňovali a to je horší, než prohra. I poslední ironické gesto si případně odpustíme - leckdo už dostal i nůž do zad :-)

7) VYVRACÍME-LI NĚČÍ TVRZENÍ, NEMUSÍME NAPADNOUT VŠECKO, CO ŘEKL, jen hlavní, nejdůležitější body. Zde se totiž vyplatí nerozptylovat diváka, stejně si vše nezapamatuje. Pravda, kdysi stačilo dokázat, že autor lže, dnes už to vypadá, jako když lžou všichni. jen ti chytří ne - ti jen neřeknou pravdu

celou nebo ji hodně okleští. A právě ty chytřejší není snadno porazit. Tam je potřeba si rozmyslet, zda "na to máme" právě dost té naší chytrosti. Ale to už je i věcí psychologie.

8) ROZHODNĚ SE NEVYPLATÍ BOJOVAT SE LŽÍ ZASE JINOU LŽÍ.

Vím, většina politiků to dělá, ale i na ty jejich lži se jednou přijde, většinou dost brzo. Také není dobré napadat charakter druhého, to nikdo rozumný neocení - každý má ve skříni nějaký ten skeleton. Kritizujeme ideu, ne toho, kdo ji prosazuje. Tam, kde ale očividně lže, se této zbraně jen tak nevzdáváme, je velmi účinná a působí na diváky opravdu silně. Místo toho, nazývat ho lhářem, je lépe prohlásit, že jeho tvrzení je "naprosto nepravdivé", to se dá těžko u soudu napadnout, ale divák to dobře pochopí.

9) NEJSPOLEHLIVĚJŠÍ ÚTOK JE UKÁZAT AKCE, KTERÉ DOTYČNÝ

POKAZIL nebo co slíbil, pak nedodržel, chyby, které byly pak pro nás drahé a kterých se mohl klidně vyvarovat, případně nadřování oblíbencům, korupci a podobně. To ovšem chce mít opravdu ověřená fakta a být schopen na místě vše dokázat, jinak se to obrátí proti nám.

10) VELMI EFEKTIVNÍ JE TAKÉ DOKÁZAT CHYBY V

PROTIVNÍKOVĚ UVAŽOVÁNÍ, jejich nelogičnost anebo špatné důsledky, které z jeho úvah vyplývají. Jinými slovy "udlat něho hlupáka" :-). U veřejných debat to pak pomáhá dostat na svou stranu publikum. A nezapomeňme jim ukázat, že existuje jiné, dobré a pokud možno už předtím ověřené řešení. Nemusíte tím ani strhnout většinu diváků, stačí pár, kteří pak sami už strhnou ty druhé. Ironie je také silná zbraň, často stačí, když se pak v davu někdo v davu začne smát protivníkovi. Ale pozor, může se ukázat, že je vtipnější než my . . .

Je toho pochopitelně více a pokud máte zájem, stáhněte si zdarma moji knihu UMÍME DISKUTOVAT? na

<http://hurontaria.baf.cz/BETA/diskutovata.pdf>